

ВСТУП

Навчальна дисципліна “Гроші та кредит” належить до дисциплін циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки бакалаврів з напрямку 072 “Управління та адміністрування”.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА ПРИ ОПАНУВАННІ КУРСУ «ГРОШІ ТА КРЕДИТ»

Призначенням самостійної роботи студентів, як і інших форм роботи, що використовуються у навчальному процесі, є поглиблення теоретичних знань студентів у розрізі дисципліни «гроші та кредит», а також закріплення студентами практичних навичок.

Вдала організація самостійної роботи студентами сприятиме отриманню глибоких знань щодо навчального курсу і, відповідно, дозволить отримати досить високу оцінку на екзамені або успішно здати іспит.

Самостійно вивчати дисципліну можна або вдома, або в бібліотеці навчального закладу (за бажанням студента – в будь-якій іншій бібліотеці), з використанням методичних вказівок, підручників, навчальних посібників, наукових статей, словника економічних термінів тощо.

Вивчення кожної теми курсу, що пропонується робочою програмою для самостійного вивчення студентами, починається ознайомленням з основними поняттями та термінами. Студент повинен достатньо глибоко зрозуміти їхню сутність, це є основою вивчення кожної теми курсу, а значить і дисципліни загалом. Добре, коли під час виконання цієї роботи студент занотовує в спеціальному зошиті для себе те, що вважає за необхідне.

Теоретичні знання студент самостійно набуває внаслідок докладного вивчення відповідних тем з використанням підручників і навчальних посібників. Дуже корисно перевірити глибину набутих знань, намагаючись відповісти на запитання, якими звичайно завершується кожна тема.

Навчальний матеріал, передбачений робочою програмою для самостійного засвоєння студентами, обов'язково в повному обсязі виноситься на підсумковий контроль поряд з тим, для вивчення якого передбачені аудиторні заняття.

Підготовка реферату – одна з основних форм самостійної роботи студентів. Мета реферату – закріплення та поглиблення теоретичних і практичних знань, отриманих студентом у процесі вивчення окремих тем.

Написання реферату дає можливість студенту навчитися самостійно працювати з різними інформаційними джерелами, інтерпретувати матеріали періодичної літератури, глибше вивчати основні проблеми та особливості функціонування грошей та кредиту в Україні; дослідити механізм грошово-кредитного регулювання в зарубіжних країнах, оцінити його та внести пропозиції щодо удосконалення вітчизняної грошово-кредитної системи.

Складання комплексного кросворду за названою тематикою.

Складання таких кросвордів дозволяє студентам більш глибоко засвоїти

зміст тем, які внесені до курсу «Гроші та кредит», ознайомитися з понятійним апаратом, зрозуміти сутність основних категорій і понять. Для складання комплексного кросворду студент має отримати у викладача, який проводить семінарські заняття, контрольні слова.

Підготовка бібліографії. Мета укладання бібліографії – дати аналітичний огляд літературних джерел (монографій, підручників, навчальних посібників тощо) за обраною тематикою. Готуючи бібліографію,

Студент:

- обирає питання і погоджує його з викладачем;
- систематизує різні погляди і підходи до вивчення досліджуваного питання (категорії, поняття і терміни, принципи, ознаки, класифікації тощо);
- літературні джерела добирає самостійно.

Бібліографія готується на те семінарське заняття, на якому розглядається відповідна тема. Якщо тема на практичних та семінарських заняттях не розглядається, тоді студент має здати бібліографію викладачу, який проводить семінари, не пізніше ніж за 3 тижні до закінчення семестру.

Критеріями оцінки складання бібліографії є кількість опрацьованих літературних джерел та якість систематизації матеріалу.

Якісна самостійна робота студентів щодо засвоєння теоретичного та практичного матеріалу з дисципліни «Гроші та кредит» надасть змогу студентам, що навчаються за економічними спеціальностями, поповнити свій цінний багаж спеціальних знань, який у недалекому майбутньому обов'язково допоможе їм стати фахівцями високого рівню.

Контроль за самостійною роботою студентів здійснюється у вигляді обговорень, опитувань, розв'язання задач, перевірки та оцінювання домашніх завдань (рефератів) студентів денної форми навчання, перевірки індивідуальних завдань (контрольної роботи) студентів-заочників, складання іспиту з дисципліни.

ЗМІСТ ТЕМ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I «Гроші»

Тема 1.1 Сутність і функції грошей

Походження грошей. Раціоналістична та еволюційна концепції походження грошей. Поява грошей як об'єктивний результат розвитку товарного виробництва та обміну. Роль держави у творенні грошей.

Сутність грошей. Гроші як загальний еквівалент і абсолютно ліквідний актив. Гроші як особливий товар, особливості мінової і споживної вартості грошей як товару. Конкретна і загально споживна вартість грошового товару, формування суперечності між ними і вирішення її в неповноцінних грошах.

Суперечність між реальною і номінальною вартістю грошей і її вирішення в неповноцінних грошах. Гроші як форма суспільних відносин. Гроші як гроші і гроші як капітал. Зв'язок грошей з іншими економічними категоріями.

Вартість грошей. Специфічний характер вартості грошей. Купівельна спроможність як вираз вартості грошей як грошей.

Якісні властивості грошей. Розвиток ринку та ускладнення його вимог

До якості грошей. Стабільність вартості як базова якісна характеристика грошей. Економічність, довготривалість використання, однорідність, надійність, подільність та портативність грошей.

Функції грошей. Поняття функції грошей. Функція міри вартості, її сутність, сфера використання. Масштаб цін. Ідеальний характер міри вартості. Ціна як грошовий вираз вартості товарів. Функція засобу обігу, її сутність, сфера використання; реальність і кількісна визначеність грошей у цій функції. Функція засобу платежу, її сутність, відмінність від функції засобу обігу, сфера використання. Функція засобу нагромадження, її сутність, сфера використання. Вплив часу та інфляції на функцію засобу нагромадження. Світові гроші. Сутність світових грошей. Еволюція золота як світових грошей. Передумови використання як світових грошей національних та колективних валют. Взаємозв'язок функцій грошей. Дискусії щодо кількості функцій грошей.

Форми грошей та їх еволюція. Причини та механізм еволюції форм грошей від звичайних товарів першої необхідності до благородних металів.

Причини та механізм демонетизації золота. Неповноцінні форми грошей та їх кредитна природа. Еволюція кредитних грошей від урядових (казначейських) зобов'язань до зобов'язань центрального банку. Сучасні кредитні засоби обігу. Роль держави в утвердженні кредитних зобов'язань як грошей.

Роль грошей у ринковій економіці. Якісний і кількісний аспекти впливу грошей на економічні й соціальні процеси. Грошове середовище як фактор впливу на матеріальні інтереси та виробничу активність економічних

суб'єктів. Вплив зміни кількості грошей на основні макро - та мікроекономічні процеси. Гроші як інструмент регулювання економіки.

Зміна впливу кількісних параметрів грошей на економіку на коротко- та довгострокових інтервалах. Еволюція ролі грошей у перехідній економіці України.

Тема 1.2 Грошовий оборот і грошові потоки

Сутність грошового обороту як процесу руху грошей. Основні суб'єкти Грошового обороту. Сукупний грошовий оборот як макроекономічне явище та оборот грошей на мікроекономічному рівні, їх єдність та відмінності.

Економічна основа грошового обороту. Єдність та безперервність як визначальні риси грошового обороту.

Модель сукупного грошового обороту. Оборот продуктів та доходів як основа побудови грошового обороту. Групування суб'єктів обороту в моделі.

Грошові потоки та їх взаємозв'язок у моделі. Балансування грошового обороту. Структура грошового обороту. Готівковий та безготівковий сектори грошового обороту. Сектор грошового обігу, фіскально-бюджетний та кредитний сектори.

Закон кількості грошей, необхідних для обороту, його сутність, вимоги та наслідки порушення вимог. Швидкість обігу грошей: поняття, фактори, що визначають швидкість обігу. Вплив швидкості на масу та сталість грошей.

Порядок визначення швидкості обігу грошей.

Маса грошей, що обслуговує грошовий оборот: поняття, склад та фактори, що визначають зміну. Показники маси грошей, грошові агрегати, їх характеристика, грошова база, її склад.

Грошово-кредитний мультиплікатор, його механізм, показники мультиплікатора та чинники впливу на його рівень.

Державне регулювання грошового обороту. Центральний банк як орган державного регулювання грошової сфери. Методи регулювання – методи прямого впливу і методи опосередкованого впливу. Фіскально-бюджетна та грошово-кредитна політика в системі державного регулювання економіки.

Емісійний дохід і монетизація бюджетного дефіциту.

Грошово-кредитна політика центрального банку – сутність, типи, стратегічні цілі, проміжні та тактичні завдання. Інструменти грошово-кредитного регулювання. Проблема монетизації ВВП в Україні.

Тема 1.3 Грошовий ринок

Сутність грошового ринку. Гроші як об'єкт купівлі-продажу. Суб'єкти та інструменти грошового ринку. Особливості прояву на грошовому ринку основних ринкових ознак – попиту, пропозиції, ціни.

Інституційна модель грошового ринку. Сектори прямого і

опосередкованого фінансування. Потоки та суб'єкти в обох секторах грошового ринку. Банки і небанківські фінансово-кредитні структури як фінансові посередники грошового ринку. Структура грошового ринку.

Критерії класифікації. Ринок грошей і ринок капіталів. Ринок цінних паперів та валютний ринок як складові грошового ринку.

Попит на гроші. Суть та форми прояву попиту на гроші. Фактори, що визначають зміну попиту на гроші.

Пропозиція грошей. Суть та механізм формування пропозиції грошей.

Фактори, що визначають зміну пропозиції грошей.

Графічна модель грошового ринку. Рівновага на грошовому ринку та процент. Фактори, що визначають рівновагу грошового ринку.

Заощадження та інвестиції в механізмі грошового ринку. Заощадження населення як єдине джерело і верхня межа чистих інвестицій. Вплив процентної ставки на заощадження та інвестиції. Вплив бюджетного дефіциту на балансування заощаджень та інвестицій.

Тема 1.4 Грошові системи

Сутність грошової системи, її призначення та місце в економічній системі країни. Елементи грошової системи.

Основні типи грошових систем, їх еволюція. Системи металевого й кредитного обігу.

Створення і розвиток грошової системи України. Необхідність створення грошової системи України. Особливості процесу запровадження національної валюти в Україні.

Тема 1.5 Інфляція та грошові реформи

Сутність, форми прояву та закономірності розвитку інфляції.

Причини інфляції. Інфляція попиту та інфляція витрат.

Економічні та соціальні наслідки інфляції. Вплив інфляції на інвестиції та розвиток виробництва. Інфляція та економічний цикл.

Державне регулювання інфляції. Антиінфляційна політика.

Особливості інфляції в Україні.

Сутність грошових реформ. Види грошових реформ та їх класифікація. Особливості проведення грошової реформи в Україні.

Тема 1.6 Валютний ринок та валютні системи

Сутність валюти, призначення та сфера використання. Види валют:

Національні, іноземні, колективні, конвертовані, неконвертовані. Чинники та значення конвертованості валюти. Особливості валютних відносин.

Валютний курс: сутність, основи формування та чинники впливу. Види валютних курсів. Регулювання валютних курсів. Розвиток режиму валютного

курсу в Україні.

Валютні системи та валютна політика. Поняття, призначення та елементи національної валютної системи. Світова та міжнародні валютні системи. Поняття світової валютної системи, її елементи та етапи розвитку, Бреттон-вудська та ямайська світові валютні системи. Поняття міжнародної валютної системи. Валютне регулювання та валютна політика: курсова, Облікова, інтервенційна. Особливості формування валютної системи України.

Органи валютного регулювання.

Валютний ринок: сутність, об'єкти та суб'єкти, ціна, інфраструктура.

Чинники впливу на кон'юнктуру валютного ринку. Характеристика основних операцій на валютному ринку.

Платіжний баланс та золотовалютні резерви. Сутність, побудова,

Призначення та використання платіжного балансу. Сутність, призначення та використання золотовалютних резервів.

Тема 1.7 Кількісна теорія грошей і сучасний монетаризм

Абстрактний та прикладний (монетаристський) напрямок в теорії грошей. Класична кількісна теорія грошей, її основні постулати. Економічні причини появи кількісного підходу до вивчення ролі грошей. Еволюція постулатів кількісної теорії. Номіналістичне трактування сутності грошей послідовниками кількісної теорії. Кількісний фактор у працях А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса. «транзакційний» варіант кількісної теорії І. Фішера.

Неокласичний варіант розвитку кількісної теорії грошей.

«Кон'юнктурний варіант» теорії грошей М. Туган-Барановського.

«Кембриджська версія» кількісної теорії.

Внесок Дж. Кейнса у розвиток кількісної теорії грошей. Зміна акцентів в оцінці ролі держави в економічному регулюванні та механізм впливу на економіку. «передатний механізм» у трактуванні Кейнса. Неминучість інфляційних наслідків реалізації кейнсіанських концепцій.

Сучасний монетаризм як альтернативний напрямок кількісної теорії.

Відмінності монетаристських трактувань ролі держави в регулюванні економіки. Вклад М. Фрідмена в розроблення монетарної політики на основі неокласичного варіанта кількісної теорії.

Зближення позицій монетаристів та неокейнсіанців у їх рекомендаціях щодо грошово-кредитної політики в сучасних умовах.

Кейнсіансько-неокласичний синтез.

Грошово-кредитна політика України у світлі сучасних монетаристських теорій.

Змістовий модуль 2 «Кредит»

Тема 2.1 Кредит у ринковій економіці

Необхідність кредиту. Загальні передумови формування кредитних відносин. Економічні чинники розвитку кредиту та особливості прояву їх у різних галузях народного господарства.

Сутність кредиту. Кредит як форма руху вартості на основі повернення.

Еволюція кредиту в міру розвитку суспільного виробництва. Кредит як форма суспільних відносин. Об'єкти і суб'єкти кредиту. Позичковий капітал та кредит. Зв'язок кредиту з іншими економічними категоріями. Теоретичні концепції кредиту. Стадії та закономірності руху кредиту. Закономірності руху кредиту на мікро - і макрорівнях. Принципи кредитування.

Форми та види кредиту. Критерії класифікації кредиту. Форми кредиту, переваги та недоліки кожної з форм. Види кредиту, критерії їх класифікації.

Характеристика окремих видів кредиту: банківського, державного, комерційного, міжнародного, споживчого. Банківський кредит як переважний вид кредиту.

Функції кредиту, їх сутність та призначення.

Процент за кредит. Сутність процента, види, економічні межі руху та фактори зміни ставки процента. Процент в умовах інфляції. Роль процента.

Роль кредиту. Еволюція ролі кредиту. Основні напрями прояву ролі кредиту в ринковій економіці.

Розвиток кредитних відносин в Україні. Відновлення комерційного кредиту та фактори, що гальмують його розвиток. Труднощі розвитку банківського кредиту. Еволюція державного та споживчого кредиту.

Перспективи розвитку кредиту в Україні.

Тема 2.2 Фінансові посередники грошового ринку

Сутність, призначення та види фінансового посередництва.

Банки як провідні суб'єкти фінансового посередництва. Сутність та функції банків.

Банківська система. Поняття банківської системи, її цілі та функції.

Специфічні риси банківської системи. Принципи побудови банківської системи. Особливості побудови банківської системи в Україні.

Небанківські фінансово-кредитні установи. Схожість та відмінність їх діяльності і діяльності банків. Види та характеристика основних видів небанківських фінансово-кредитних установ: страхових компаній, пенсійних фондів, інвестиційних фондів та ін.

Тема 2.3 Центральні банки

Призначення, статус та основи організації центрального банку.

Незалежний статус центрального банку, його значення та форми реалізації.

Операції центрального банку. Характеристика емісійної операції, операцій банку банків, банківського регулювання та нагляду фінансового агента уряду, провідника монетарної політики.

Походження та розвиток центральних банків. Чинники, що обумовили появу центральних банків. Особливості розвитку центральних банків Англії, США. Створення європейської системи центральних банків.

Становлення центрального банку в Україні. Його структура, статус та органи управління.

Тема 2.4 Комерційні банки

Поняття комерційного банку, призначення, класифікація та види комерційних банків.

Походження та розвиток комерційних банків. Еволюція банків від приватних кредиторів до багатофункціональних посередників на грошовому ринку. Роль банків у сучасних ринкових економіках.

Основи організації та специфіка діяльності комерційних банків. Порядок створення банку, його реєстрація та ліцензування діяльності. Організаційні структури та функціональні особливості окремих видів банків.

Пасивні операції комерційних банків. Формування власного капіталу банку. Залучення і запозичення коштів.

Активні операції комерційних банків. Кредитні операції. Інвестиційні операції.

Фінансові послуги банків. Розрахунково-касове обслуговування клієнтів. Інші види банківських послуг.

Особливості становлення і розвитку комерційних банків в Україні.

Тема 2.5 Міжнародні валютно-кредитні установи та форми їх співробітництва з Україною

Міжнародний валютний фонд. Організація та функціональне призначення МВФ. Напрямки співпраці МВФ з країнами, у тому числі з Україною.

Група світового банку. Основи організації, структура та призначення Світового банку. Форми співпраці структур світового банку з Україною.

Регіональні міжнародні кредитно-фінансові інституції. Створення та призначення Чорноморського банку торгівлі та розвитку. Європейський банк реконструкції та розвитку. Порядок створення, призначення і функції ЄБРР. Напрямки співробітництва з Україною.

Банк міжнародних розрахунків. Необхідність та порядок створення БМР. Функції банку. Роль БМР у розвитку міжнародного співробітництва у валютно-кредитній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закони України «Про банки і банківську діяльність», «Про цінні папери і фондову біржу».
2. Положення Національного банку України «Про кредитування».
3. Антонов Н.Г., Пессель М.А. Денежное обращение, кредит и банки. – М.: АО «Финстатинформ», 1995. – 272 с.
4. Банки и банковские операции: Учебник для вузов/ Под ред. Е.Ф. Жукова. - М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. - 471 с.
5. Банківська енциклопедія/Під ред. д.ек.н. проф. Мороза А.І. – К.: Фірма «Ельтон», 1993. – 328 с.
6. Гальчинський, Анатолій. Теорія грошей: Навч. посібник. - К.: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2001. - 411 с.
7. Гроші /Упоряд., авт. Вступ. Ст А.А. Чухно. - К.: Україна, 1997. - 510 с. - Рос.
8. Гроші та кредит: Підручник. – 3-тє вид., перероб. і доп. /М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін., За заг. ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2002. – 598 с.
9. Долан Э. Дж. и др. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика/Пер. с англ. В. Лукашевича и др.; Под общ. ред. В. Лукашевича, М. Ярцева. – С-Пб.: АОЗТ «Санкт-Петербург оркестр», 1994. – 496 с.
10. Долан Э. Дж., Линдсей Д. Макроэкономика/Пер. с англ. В. Лукашевича и др.; Под общ. ред. Б. Лисовика и др. – С-Пб.: АОЗТ «Литера плюс», 1994. – 736 с.
11. Лагутін В.Д. Гроші та грошовий обіг: Навч. посіб. - 3-тє вид., стер. - К.: Т-во "Знання", КОО, 2001. - 181 с.
12. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: Навч. посіб. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Т-во "Знання", КОО, 2002. - 215 с. - (Вища освіта ХХІ століття).
13. Мэнкью Н.Г. Макроэкономика. Пер. с англ. – М.: Изд-во МГУ, 1994. – 736 с.
14. Общая теория денег и кредита: Учебник/Под ред. проф. Е.Ф.Жукова. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1995. – 304 с.
15. Харрис Л. Денежная теория: Пер. с англ. - М.: Прогресс, 1990.